

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto tuomioistuinmaksutyöryhmän mietinnöstä

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö OM 8/31/2013

Pyydettyinä lausuntona Tuomariliitto esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Esityksen lähtökohdat

Esityksestä ilmenee, että tuomioistuinmaksujen tasoa korotetaan ja että maksutta käsiteltävien asiaryhmien määrää vähennetään merkittävästi. Tällä tavoitellaan paitsi rahoitustilanteen paranemista myös maksujen ohjausvaikutuksen tehostumista. Esityksen mukaan tuomioistuinmaksujen kokonaiskattavuus ja maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus on varsin alhainen siihen tasoon verrattuna, joka alun perin asetettiin tuomioistuinmaksulainsäädännön valmistelussa 1980- ja 1990-luvuilla. Alhainen maksutaso ja laaja maksuttomuus mahdollistavat sellaisten asioiden saattamisen tuomioistuinkäsittelyyn, joilla ei vireillepanijankaan näkökulmasta ole menestymismahdollisuuksia. Kun tuomioistuimeen ohjautuu asioita, joissa oikeusturvan tarve ei ole suuri tai joissa asia voitaisiin ratkaista sopimalla, tuomioistuimet ruuhkautuvat ja myös merkittävän oikeusturvaintressin asioiden käsittely hidastuu.

Tuomariliitto toteaa, ettei kaavailtu maksujen korottaminen välittömästi paranna tuomioistuinten rahoitusasemaa, koska tuomioistuinten määrärahamomentit eivät ole valtion talousarviossa nettobudjetoituja. Tuomioistuinten rahoitusaseman

parantamiseksi toimintamäärärahoja on nostettava, mikä on mietinnöstäkin ilmenevä pyrkimys. Tästä syystä on nimenomaisesti päätettävä, että maksuilla kertyvät varat on jätettävä tuomioistuinten käyttöön. Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että pelkkä summaaristen asioiden siirtäminen ulosottoon merkitsee sitä, että oikeudenkäyntimaksuista saatavat tulot putoavat 78 prosenttia. Tällaista tulojen menetystä ei Tuomariliiton näkemyksen mukaan kateta korotetuilla ja aiempaa laajemmilla oikeudenkäyntimaksuilla.

Tuomariliitto pitää mietinnöstä ilmenevin tavoin kannatettavana sitä, ettei tuomioistuimiin ohjaudu sellaisia väärinkäyttötarkoituksessa nostettuja kanteita, joiden yksinomaisena tarkoituksena on kiusanteko tai asian viivyttäminen. Tuomariliitto toteaa, etteivät tällaiset kanteet ole tuomioistuimissa poikkeuksellisia, mutta huomauttaa, että niiden määrä on kuitenkin vähäinen. Tuomariliitto epäilee, ettei ehdotetuilla tuomioistuinmaksuilla sanotun kaltaisissa oikeuden väärinkäyttötilanteissa ole välttämättä toivottua käyttäytymistä ohjaavaa vaikutusta. Kanteen vireillepanijoina ovat usein henkilöt, jotka ovat oikeutettuja oikeusapuun ja joiden kulluriski heidän heikon taloudellisen tilanteensa vuoksi on muutoinkin vähäinen.

Tuomariliiton mielestä on tärkeätä, että asioita mietinnöstä ilmenevin tavoin sovitaan. Tuomariliitto toteaa, ettei sopiminen kuitenkaan aina ole mahdollista. Intressiltään vähäiset ja merkittävät asiat käyvät tällöin läpi samanlaisen prosessin, koska intressiltään vähäisille asioille ei ole olemassa kevennettyä menettelyä. Sen vuoksi tuomioistuinmaksujen korottaminen kohtelee intressiltään vähäisempiä asioita ankarammin kuin intressiltään merkittävämpiä asioita. Saman maksun periminen intressiltään vähäisemmistä ja intressiltään merkittävämmistä maksuista heikentää mahdollisuuksia saattaa intressiltään vähäisemmät asiat tuomioistuimen tutkittavaksi. Tuomariliitto ehdottaa tästä syystä harkittavaksi vielä porrastusta maksuihin intressin suuruuden ja muutoksenhakuasteen perusteella. Hallinto-oikeudessa käsiteltävien asioiden osalta valitusten huomattava väheneminen maksujen korotusten myötä voi joissakin asiaryhmissä johtaa siihen, että hallinto-oikeuden päätösten ohjausvaikutus hallinnossa tehtäviin päätöksiin heikkenee.

Erikseen Tuomariliitto toteaa seuraavaa.

Etukäteismaksu

Ehdotuksesta ilmenee, että työryhmä kannattaa etukäteismaksun käyttöönottoa Suomessa. Mietintöön ei kuitenkaan sisälly etukäteismaksua koskevaa ehdotusta. Tuomariliitto toteaa, että etukäteismaksu on käytössä kaikissa Pohjoismaissa sekä monissa muissakin Euroopan maissa. Tuomariliitto on sitä mieltä, että etukäteismaksu pitäisi ottaa käyttöön myös Suomessa. Etukäteismaksu kannustaa jälkikäteismaksua paremmin ennen kanteen vireillepanoa harkitsemaan, mitkä asian menestymismahdollisuudet ovat ja selvittämään, onko asia ratkaistavissa muutoinkin kuin viemällä se tuomioistuimeen.

Tuomariliiton mielestä etukäteismaksun käyttöön ottaminen käy tarkoituksenmukaisimmin päinsä asianhallintajärjestelmien uudistamisen yhteydessä. Sen vuoksi Tuomariliitto kiirehtii asiaa ja korostaa, että asia on pikimmiten saatettava AIPA-hankkeen hanketoimiston tietoon. Vain näin toimimalla etukäteismaksu voidaan sisällyttää kehitettävään järjestelmään alusta saakka. Tuomariliiton näkemyksen mukaan se, että HAIPA-asianhallintajärjestelmä etukäteismaksuineen toteutetaan myöhemmin, ei muodosta estettä etukäteismaksun käyttöönotolle yleisissä tuomioistuimissa.

Maksun porrastus

Tuomariliiton käsityksen mukaan etukäteismaksu on järkevintä toteuttaa porrastettuna. On selvää, että asian käsittelystä aiheutuu enemmän kustannuksia, jos se menee pääkäsittelyyn kuin jos se ratkaistaan kirjallisessa tai suullisessa valmistelussa. Tämän vuoksi Tuomariliitto pitää oikeudenmukaisena sellaista ratkaisua, jossa kanteen vireillepanija ennen asian tutkittavaksi ottamista maksaa kirjallisen valmistelun maksun ja mikäli asia menee suulliseen valmisteluun tai pääkäsittelyyn, kantaja maksaa lisää. Tuomariliiton näkemyksen mukaan tällainen porrastus kannustaa sovintoon paremmin kuin kerralla perittävä etukäteismaksu.

Käyttöalan laajentaminen

Esityksestä ilmenee, että maksullisuuden piiriin yleisissä tuomioistuimissa on tarkoitus saattaa aiemmin maksuttomina käsitellyt lähestymiskieltoasiat. Maksullisuutta perustellaan asioiden käsittelyn aiheuttamalla työmäärällä. Tuomariliitto yhtyy näkemykseen siitä, että lähestymiskieltoasiat mietinnöstä ilmenevin tavoin teettävät paljon työtä tuomioistuimissa, koska ne käsitellään kiireisinä ja koska ne usein edellyttävät täydentämistä. Osassa lähestymiskieltoasioista on kysymys selvistä kiusaamistarkoituksessa tehdyistä hakemuksista. Osa hakemuksista on kuitenkin täysin perusteltuja. Se, että lähestymiskieltoasiat teettävät paljon työtä, ei ole peruste saattaa koko asiaryhmää maksulliseksi. Tuomariliiton käsityksen mukaan tarkoituksenmukaisempaa on puuttua kiusaamistarkoituksessa tehtyihin hakemuksiin esimerkiksi muuttamalla kulusäännöksiä häviäjän kuluvastuuta selvemmin korostaviksi. Tuomariliitto ei sanotuista syistä kannata maksujen ulottamista lähestymiskieltoasioihin.

Maksujen taso

Tuomariliitto pitää tärkeänä, että jokaisella on perus- ja ihmisoikeuksien mukainen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin yksi elementti on pääsy tuomioistuimeen. Riittävää ei ole, että pääsy on muodollinen. Sen tulee olla todellinen. Jotta pääsy olisi todellinen, lainsäätäjän on huolehdittava siitä, ettei oikeudensaannille ole esteitä. Tyypillinen este ovat liian korkeat oikeudenkäyntikulut, joihin oikeudenkäyntimaksutkin luetaan.

Tuomariliitto toteaa, etteivät ehdotetut tuomioistuinmaksut kansainvälisesti vertaillen ole korkeita. Poikkeuksen muodostavat indispositiviset asiat, joissa maksu on ainakin muita Pohjoismaita korkeampi. Ehdotetut tuomioistuinmaksut poikkeavat selvästi kuitenkin aiemmasta. Vaikka ne eivät sellaisenaan estä asianosaisten pääsyä oikeuksiin, ne mitä ilmeisimmin kohottavat niiden asianosaisten kuluriskiä, jotka eivät ole oikeutettuja oikeusapuun tai joiden oikeudenkäyntikuluja oikeusturvavakuutus ei kata. Tällaiseen kohonneeseen kuluriskiin ei vaikuta

yksittäistapauksessa kysymykseen tuleva mahdollisuus jälkikäteen vapautua maksusta kohtuuttomuusperusteella

Johtopäätökset

Tuomariliitto ei vastusta tuomioistuinmaksujen korottamista, mutta katsoo, ettei niitä tule ulottaa koskemaan lähestymiskieltoasioita. Koska esitys perustuu tuomioistuinmaksujen ulottamiselle lähestymiskieltoasioihin ja koska esitykseen ei sisälly ehdotusta etukäteismaksun käyttöön ottamisesta asianhallintajärjestelmän uudistamisen yhteydessä, asia vaatii vielä jatkovalmistelua.

Lausunnon valmistelemisesta on vastannut kärjätuomari Satu Saarensola. Asia on käsitelty oikeuspoliittisessa valiokunnassa.

Helsingissä 2. päivänä huhtikuuta 2015

Aki Rasilainen

Tuomariliiton puheenjohtaja, hovioikeudenneuvos